

ĮVADAS

Ketvirtojoje daugiatomio „Lietuvos dailininkų žodyno“ dalyje pateikiamos susistemintos žinios apie Lietuvos ir išeivijos dailininkų veiklą ir kūrybą 1945–1990 metų laikotarpiu. Pateikiami žinomi faktai ir nauja informacija, paremta archyviniais šaltiniais ir istoriografiniais duomenimis. Šiuo žodyno tomu papildoma sovietmečio kultūros ir dailės paveldo tyrimams būtina informacinė bazė. Chronologines šio tomo ribas apibrėžia istorinis sovietinės Lietuvos laikotarpis ir trečiasis „Lietuvos dailininkų žodyno“ tomas, apimantis Lietuvos dailės gyvenimą iki 1944 metų.

1945–1990 metų laikotarpiui būdingi sudėtingi dailės formavimosi procesai, glaudžiai susiję su politiniais ir ideologiniais kultūros valdymo mechanizmais. Kultūros politikos požiūriu – tai ne monolitinis laikotarpis: sovietų valdžios vykdyta oficialiosios dailės politika buvo prieštaringa, tuometinių dailininkų aplinka buvo keliasluoksni. Pokariiniu laikotarpiu, sovietų reokupuotoje Lietuvoje meninė kūryba buvo pajungta propogandos tikslams. Kultūrą griežtai kontroliavo komunistų partija ir valstybinės valdžios struktūros, sovietų saugumas, vykdę iš Maskvos inspiruojamas ideologinio pobūdžio kampanijas, cenzūros funkcijas atliko Glavlitas, dailininkus kontroliavo kūrybinių sąjungų partinės organizacijos. Trumpalaikis valdžios kultūrinės politikos sušvelnėjimas buvo juntamas postalininiu laikotarpiu 6 dešimtmečio pabaigoje – 7 dešimtmečio pradžioje. Ši kiek laisvesnė kultūrinio ir kūrybinio gyvenimo atmosfera N. Chruščiovo valdymo metais reikėsi režimo ir „asmenybės kulto“ kritika, mėginimais ištrūkti iš siauro socialistinio realizmo kanono, bandymais plėsti kūrybinės laisvės ribas, svarstyti apie kūrybos laisvę. Kovodama su turinio apolitiškumu ar politiniu dviprasmiškumu, SSKP ir Lietuvos komunistų partija iki tam tikros ribos toleravo ar net palaikė dailininkų pastangas modernizuoti socialistinio realizmo versiją, ieškoti naujų išraiškos priemonių ideologiniam turiniui išreikšti. 7 dešimtmečio pradžioje vaizduojamąją dailę palietė formalizmo puolimo vėjus, sovietų saugumas pradėjo aktyviai domėtis kultūrinio gyvenimu, persekioti dailininkus, riboti jų kūrybos sklaidą. Dailininkai ėmė burtis į neoficialias grupuotes – privataus disidentizmo formas. Aktualiu sovietų kultūrinės politikos baru tapo Vakarų įtakos neutralizavimas – Vakarų kultūrinio poveikio ribojimas. Politinę ir sociokultūrinę 8 dešimtmečio atmosferą nusako „sąstingio“ metafora, pagrįsta visoje Sovietų Sąjungoje išryškėjusiu politinės stagnacijos procesu. Šis

laikotarpis buvo paženklintas prieštaringų ideologijų nuotaikomis. Dailininkų veiklose ir kūryboje atsispindėjo posttotalitaristinės visuomenės patirtys. Visa tai gilino atotrūkį tarp oficialiosios kultūros ir kultūrinio elito, kūrė perskyrą tarp oficialaus (viešo) ir privataus (asmeniško), aktualizavo dvigubos moralės standartus, stiprino socialinio susvetimėjimo reiškinius. Paskutinius sovietmečio metus įprasta sieti su pereinamuoju laikotarpiu, kuriame kultūrai ir menui teko radikalių permainų katalizatoriaus vaidmuo. Dar prieš Lietuvos nepriklausomybės atgavimą įvyko reikšmingi pokyčiai instituciniu lygmeniu: 1988 m. radikali struktūrinė permaina LSSR valstybiniame dailės institute, 1989 m. Lietuvos dailininkų sąjungos atsiskyrimas nuo SSRS dailininkų sąjungos. Apie 1990 tampa aktualūs Nacionalinės dailės galerijos, bendresni nacionalinės kultūros konsolidacijos ir išsivijusių kultūros „sugražinimo“ klausimai.

Į žodyno rengėjų mokslinių interesų lauką pateko ne tik didžiausią įtaką sovietmečio kultūrai padarę dailininkai, bet ir sovietų valdžios marginaliais laikyti kūrėjai. Į šį tomą įtraukti ir po II pasaulinio karo į Vakarų pasitraukę bei ten gimę lietuvių kilmės dailininkai, dalyvavę išsivijusios meninio gyvenimo aptariamu laikotarpiu. Žodyno rengėjai XX a. II pusės Lietuvos dailę traktuoja kaip fenomeną, neapribotą Lietuvos teritorijos. Lietuvos dailė – tai ne tik sovietų Lietuvoje kūrusių dailininkų paveldas, todėl Lietuvos ir išsivijusios dalys suvokiamos kaip nedaloma visuma.

Istorinės medžiagos dailininkų biogramams semtasi iš trijų svarbiausių šiam laikotarpiui specifinių archyvų – tai Lietuvos dailininkų sąjungos archyvas, Lietuvos literatūros ir meno archyvas ir Nacionalinės dailės galerijos Informacijos centras. Rengiant žodyną taip pat naudotasi Lietuvos valstybiniais, instituciniais ir privačiais archyvais, bibliotekų rankraštnais, muziejų rinkiniais ir privačiomis kolekcijomis (iš jų nurodomos trys svarbiausios – Modernaus meno centras, Lewben Art Foundation ir Valiunas Ellex).

Žodyno rengėjai rėmėsi dar sovietmečiu atliktais fundamentaliais šio laikotarpio meninio gyvenimo ir paveldo tyrimais, pavyzdžiui: kolektyvine monografija *XX a. lietuvių dailės istorija* (t. 3: 1940–1960, Vilnius, 1990), Ingridos Korsakaitės monografija *Gyvybinė grafikos tradicija* (Vilnius, 1970) ir kt. Taip pat žodyno rengėjams svarbūs 9 dešimtmečio antroje pusėje ir pirmaisiais Nepriklausomybės metais dailės istorikų vykdyti sovietmečio meninio gyvenimo tyrimai ir jais paremti straipsnių rinkiniai *Žmogus ir aplinka XX a. Lietuvos dailėje* (Vilnius, 1992), *Šiuolaikinės lietuvių dailės horizontai* (Vilnius, 1992) ir kt. XX a. 10 d-metyje

sovietmečio dailės tyrimuose įsivyravo nonkonformizmo problematika, kurios tikslas „desovietizuoti“ meno palikimą ir sukurti naują sovietinės dailės istorinį diskursą. Žodyno rengėjams buvo svarbūs šie nonkonformizmo problematiką nagrinėję dailės kritikų Alfonso Andriuškevičiaus, Gražinos Kiaugienės, Viktoro Liutkaus straipsniai, Elonos Lubytės sudarytas parodos katalogas *Tylusis modernizmas Lietuvoje 1962–1982* (Vilnius, 1997).

Renigiant dailininkų biogramas svarbūs informaciniai šaltiniai buvo ir naujausi Lietuvos sovietmečio dailės tyrimai: Linaros Dovydaitytės, Erikos Grigoravičienės, Karolinos Jakaitės, Giedrės Jankevičiūtės, Skaidros Trilupaitytės ir kt. dailės specialistų, istorikų paskelbti tyrimų rezultatai, monografijos, reikšmingi dailės istorijos diskursą formuojančių parodų katalogai: *Lietuvos dailė 1989–1999: dešimt metų* (Vilnius, 1999), *Eksperimentas. XX–XXI a. Lietuvos dailės paroda* (Vilnius, 2008), *Illustrarium: Soviet Lithuanian Children's Book Illustration* (Vilnius, 2011).

Svarbus šaltinis – enciklopedijos, žinytai, sąvadai, bibliografiniai žodynai: Raimondos Bitinaitės-Širvinskienės Lietuvos teatro dailės žodynas *Ten, kur viskas daug labiau* (Vilnius, 2013), Vidos Narščiuvienės biobibliografinis žodynas *Lietuvių vaikų knygų iliustruotojai* (Vilnius, 2009), Eglės Mikalajūnės ir Rasos Antanavičiūtės parodos knyga *Vilniaus paminklai. Kaitos istorija* (Vilnius, 2012), Dalios Draugelienės *Kauno dailininkai: pėdsakai laike* (Kaunas, 2003).

Išėivijos dailininkų meninio palikimo pristatymui naudotasi leidiniais: *Čiurlionio galerija 1957–1982. Galerijoje saugomų dailės kūrinių katalogas* (Čikaga, 1982), *Freiburgo dailės ir amatų mokykla. Dėstytojai ir mokiniai* (Vilnius, 2006), *Šiuolaikinė lietuvių dailė JAV: dabarties dialogai. Contemporary Lithuanian Art in USA: Present Dialogues* (Kaunas, 2009), *Lietuvių enciklopedija* (t. 1–37, Bostonas, 1953–1985), remtasi menotyrininkų Ingridos Korsakaitės, Laimos Laučkaitės tyrimų duomenimis.

Žodyno rengėjai ieškojo duomenų ir kitose Europos šalyse bei Jungtinėse Amerikos Valstijose paskelbtuose informaciniuose leidiniuose: lietuvių išėivijos leidiniuose (*Encyclopedia Lituanica*, vol. 1–6, Boston, 1970–1978, *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: Biografijų žinytas*, t. 1–2, Vilnius, 1998–2003), menotyriniuose žodynuose, kuriuose skelbtos Lietuvos dailininkų biogramos (H. Vollmer, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler des XX Jahrhunderts*, Bd. 1–6, Leipzig, 1953–1962, *Allgemeines Künstlerlexikon*, Bd. 1 ir kt., München, Leipzig, leidžiamas nuo 1992).

ŽODYNO SUDARYMO PRINCIPAI

Dailininkų atranka. Žodyne pristatomi 1945–1990 m. kūrę ir dailės gyvenime dalyvavę kūrėjai – tie dailininkai, kurių brandusis kūrybos laikotarpis sutampa su sovietmečio epocha. Sovietų Lietuvoje ir šiuo laikotarpiu lietuvių išėivijoje aktyviai reiškęsi dailininkai, kurių braižas susiformavo dar tarpukariu ir kurie savo kūrybinę karjerą pradėjo iki II pasaulinio karo, paminimi tik nuorodomis į jų biografijas trečiajame Lietuvos dailininkų žodyno tome (pavyzdžiui, Vincas Dilka, Antanas Gudaitis, Vytautas Jurkūnas, Viktoras Vizgirda). Į šį tomą įtraukti ir dailininkai, kurie debiutavo ir pradėjo aktyviai reikštis paskutiniu sovietmečio dešimtmečiu (pavyzdžiui, Jonas Gasiūnas, Kęstutis Grigaliūnas, Mindaugas Navakas, Šarūnas Sauka). Šie dailininkai 9 dešimtmetyje sukūrė reikšmingų kūrinių, surengė kritikos palankiai įvertintų asmeninių parodų; po 1990 m. jie tapo svarbiais nepriklausomos Lietuvos meno scenos dalyviais. Kiekvienas ribinis atvejis svarstomas atskirai remiantis tokiu pagrindiniu kriterijumi: į žodyną įtraukti dailininkai, kurie turi monografinių straipsnių ir/arba asmeninių katalogų, albumų, išleistų iki 1990 m., arba iki tų metų aktyviai dalyvavo grupinėse dailės parodose ir todėl dažnai buvo minimi bendrose parodų recenzijose. Išimtyt taikomos dailininkams, kuriems sovietmečiu buvo drausta reikštis oficialiame dailės gyvenime, kurių kūryba ir veikla buvo cenzūruota oficialiosios valdžios aparato ir dėl to pateko į sovietinės oficialiosios dailės periferiją (pavyzdžiui, Mikalojus Šalkauskas).

Žodynas aprėpia vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūrėjus. Tokia leidinio struktūra yra istoriškai motyvuota, t. y. orientuota į sovietmečiu plėtotas tradicinės dailės šakas (tapyba, grafika, skulptūra, keramika, tekstilė, kt.). Išskyrus kelias išimtis (pavyzdžiui, Rimantas Vladislavas Dichavičius), atsisakyta fotografų ir architektų, jeigu jų kūryba reikšmingai neperžengė specialybės ribų. Įtraukti dailės studijas baigusieji, tačiau savo karjeros su daile nesusieję, sovietmečiu įtakingi dailės funkcionieriai (pavyzdžiui, Pranas Gudynas) bei dailininkai, kurie atliko svarbų vaidmenį dailės pedagogikos, edukacijos srityje (pavyzdžiui, Algirdas Dūda). Atsisakyta įtraukti į žodyną menininkus, kuriems vizualioji kūryba buvo papildoma veikla (pavyzdžiui, Romualdas Lankauskas).

ASMENVARDŽIŲ IR VIETOVARDŽIŲ RAŠYBA

Asmenvardžių rašymas. Dailininko pavardė ir vardas pateikiami biogramos pradžioje tamsesniu šriftu. Antraštinis žodis – dailininko pavardė – užrašytas didžiosiomis raidėmis, pavyzdžiui, **KARATAJUS**, dailininko vardas – mažosiomis raidėmis, pavyzdžiui, **Vladas**.

Asmenvardžių formų

eiliškumas. Žodyne pateikiamos visos rašytiniuose šaltiniuose aptiktos dailininko pavardės ir vardo formos. Jos rašomos skliausteliuose šviesesniu šriftu po pagrindinio, tamsesniu šriftu išskirto asmenvardžio, pavyzdžiui, **ALEKNIENĖ Dalia** (ALEKNA Dahlia), **MACKONIS Jonas** (MACKEVIČIUS, MACKONIS-MACKEVIČIUS). Jei dailininkas turėjo slapyvardį, jis rašomas šviesesniu šriftu po pagrindinio asmenvardžio, pavyzdžiui, **JANKAUSKAS Rimvidas** (Rimvydas), **KAMPAS**, **JANKAUSKAS-KAMPAS**.

Vietinės kilmės – iš Lietuvos teritorijos kilusių ir į išeiviją pasitraukusių dailininkų biogramos pradedamos ta asmenvardžio forma, kuri vyravo ir buvo (ar yra) gerai žinoma meno pasaulyje; abi išeivijos dailininkų asmenvardžių formos, vartotos Lietuvoje ir užsienio šalyse, rašomos tamsesniu šriftu, pavyzdžiui, **BANKS Joseph**, **BAUKUS Juozas**, **MAČIŪNAS Jurgis**, **MACIUNAS George**, **MARKS Janina**, **MONKUTĖ MARKS**. Išeivijos dailininkų pavardžių eiliškumas priklauso nuo to, kokia asmenvardžio forma vyrauja rašytiniuose šaltiniuose ir kuria pasirašinėjo patys dailininkai emigracijoje.

Rusų tautybės dailininkų pavardės tais atvejais, kai dailininkas atvyko į Lietuvą iš SSRS ir čia apsigyveno, rašomos kirilica po sulietuvintos pavardės formos, pavyzdžiui, **BALTRŪNAS Jurijus**, **БАЛТРУНАС Юрий**, **BOGATYRIOVAS Vladimiras**, **БОГАТЫРЕВ Владимир**, **CVETKOVAS Sergejus**, **ЦВЕТКОВ Сергей**, **DAŠKOVA Natalija**, **ДАШКОВА Наталья**. Lietuvoje gimusių ir dirbusių rusų, lenkų tautybės dailininkų asmenvardžiai pateikiami sulietuvinta forma, pavyzdžiui, **FILISTOVIČIUS** (FILISTAVIČIUS) **Ričardas**.

Rašant moterų asmenvardžius atsižvelgta į tai, kokia pavarde ji yra žinoma meno pasaulyje. Jei dailininkė pasirašinėja mergautine pavarde, pirmiausia nurodoma ši pavardė, o ištekėjusios – šviesesniu

šriftu, po kablelio, didžiosiomis raidėmis, pavyzdžiui, **LABUTYTĖ Eva**, **VANAGIENĖ**. Jei ištekėjusi dailininkė žinoma sutuoktinio pavarde, pirmiausia nurodoma ji, o mergautinė pavardė pateikiama antraštės pabaigoje didžiosiomis raidėmis, šviesesniu šriftu, pavyzdžiui, **ALEKNIENĖ Vanda**, **VARANECKAITĖ**, **BANIENĖ Nijolė Marija (BANYŠ)**, **ADOMĖNAITĖ**. Dailininkių mergautinės pavardės turi nuorodas į pagrindinę antraštę, pavyzdžiui, **ALEŠKEVIČIŪTĖ Saulė Stanislava** *↑KISARAUSKIENĖ Saulė Stanislava*. Dviguba pavardė pateikiama tuo atveju, jei dailininkė pasirašinėjo dviguba – mergautine ir sutuoktinio pavarde, pavyzdžiui, **LADIGAITĖ-VILDŽIŪNIENĖ Marija**, **LAUČKAITĖ-JAKIMAVIČIENĖ Dalia**.

Vietovardžių rašymas. Nutarta laikytis anuometinių autentiškų miestų pavadinimų. Tad ir tais atvejais, kai vietovių pavadinimai skiriasi nuo dabartinių, biogramose pirmenybė teikiama istorinei formai. Biogramos tekste rašomi anuometiniai vietovardžiai, skliaustuose nurodant dabartinius: pavyzdžiui, Leningradas (dab. Sankt Peterburgas), Sniečkus (dab. Visaginas), Kapsukas (dab. Marijampolė). Ši informacija pateikiama ir todėl, kad skirtingai nei ankstesniuose tomuose, šiame tome nutarta atsakyti vietovardžių rodyklės dėl didžiulės žodyno apimties bei meninės veiklos centralizacijos sovietmečiu, kai dailės gyvenimas telkėsi Lietuvos didmiesčiuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose.

Nurodant vietovardžius remiamasi istoriniu administraciniu skirstymu į apskritis ir valsčius arba rajonus (pavyzdžiui, jei dailininko gimimo data yra po 1950 m.); nuspręsta nenurodyti dabartinio administracinio suskirstymo. Sulietuvintų vietovardžių formos pateikiamos remiantis žodynu *Pasaulio vietovardžiai* (Vilnius, 2006–2014).

BIOGRAMŲ SANDARA

Biogramos žodyne pateikiamos abėcėlės tvarka. Biogramos tekstas susideda iš trijų pagrindinių dalių, pateikiamų pastraipomis: biografija, kūrybos apibūdinimas ir parodinė veikla. Pabaigoje nurodomos kūrybos saugojimo vietos, informacija apie dokumentinius filmus, sukurtus apie aprašomą dailininką. Biogramą papildo bibliografija, bylojanti apie dailininko kūrybos iširtumą ir jo populiarumą. Trumpose biogramose, kai duomenų apie dailininką mažai, visi faktai pateikiami viena pastraipa chronologine tvarka.

Biografiniai duomenys. Bio-

grama pradedama dailininko asmenvardžiu, jo gimimo ir mirties datomis bei vietomis. Kai kada nurodoma dailininko palaidojimo vieta: kai dailininkas yra iškilus ir jo palaidojimo vieta – tautos panteonas; kai dailininko mirties vieta nesutampa su palaidojimo vieta, pavyzdžiui, Vincas Kisarauskas mirė Niujorke, palaidotas Vilniaus Antakalnio kapinėse. Dailininko dabartinė gyvenamoji vieta nurodoma tais atvejais, kai dailininko biografiniai faktai jo gyvenamosios vietos neatskleidžia. Įvardijus dailininko profesiją, nurodomi giminystės ryšiai, jei jie susiję su menine veikla, paveikė karjerą: nurodomi šeimos nariai dailininkai, dailės gyvenimo dalyviai, Lietuvos kultūrai svarbūs, visuomeniškai reikšmingi asmenys. Jei jie įtraukti į Lietuvos dailininkų žodyną (šį ar kitus tomus), pateikiami su nuorodomis. Toliau vardijami faktai apie dailininko išsilavinimą – nurodomos specializuotos dailės mokyklos, aukštosios dailės mokyklos. Bendrojo lavinimo mokyklos nurodomos tik išimtiniais atvejais. Kai kada nurodomi diplominių darbų pavadinimai ir vadovai – ypač tais atvejais, kai kūriniai buvo sukurti viešosioms erdvėms arba jei tai žymių dailininkų mokiniai, tęsiantys mokytojo įtvirtintos kultūrinės tradicijos principus. Nutarta nerašyti informacijos apie dailininko lankytas marksizmo-leninizmo aukštąsias mokyklas, kursus ir pan. Privaloma tarnyba sovietų armijoje nurodoma tais atvejais, kai įsiterpia į kūrybinę dailininko biografiją ar paveikė jo kūrybą. Toliau vardijami faktai apie dailininko darbo vietas. Įvardijant pareigybes, nutarta laikytis sovietmečio terminų specifikos, pavyzdžiui, meninis redaktorius, dailininkas dekoratorius, dailininkas atlikėjas. Paminimas ir laisvo dailininko arba tik kūrybinį darbą dirbančio dailininko statusas. Akademiniai laipsniai, pedagoginiai vardai nurodomi prie mokslo institucijų (docentas arba profesorius; jei dailininkas įgijo profesoriaus vardą, docento vardas neberašomas). Pedagoginiai vardai rašomi po mokslo įstaigos pavadinimo ir kabliataškio; po pedagoginio laipsnio skliaustuose rašomi šio laipsnio suteikimo metai. Toliau nurodoma priklausomybė profesinėms ir visuomeninėms organizacijoms; jei dailininkas turėjo ir papildomų pareigų, nutarta apsiriboti nurodant tik partijos ir organizacijos sekretorių pareigas. Prie priėmimo į Lietuvos dailininkų sąjungą datos taip pat pateikiami įstojimo į šios sąjungos kandidatų metai. Laikantis istorinės specifikos, pažymimi paraiškų priimti į LDS teikimo metai, taip pat – dailininko įstojimo į komunistų partiją metai. Toliau vardijami pelnyti apdovanojimai, garbės vardai. Pateikiami tik svarbiausi, valstybinės reikšmės apdovanojimai ir premijos (LSSR nusipelnusio kultūros veikėjo vardas, LSSR respublikinė kultūros ir meno premija, Lietuvos nac. kultūros ir meno premija). Biografijos

pabaigoje taip pat minimos kitos dailininko veiklos arba kūrybos sritys – dailės kritika, literatūrinė kūryba (skliaustuose pateikiami reikšmingiausių kritikos straipsnių, knygų pavyzdžiai), kolekcionavimas, pasiekimai sporte ir kt.

Kūrybos apžvalga. Pristatant dailininko kūrybą išskiriami pagrindiniai raidos etapai. Apibūdinama kūrybos stilistika arba pagrindiniai principai, kuriais dailininkas rėmėsi savo kūryboje, nusakomi žanrai, technikos, pateikiami reikšmingiausių kūrinių pavyzdžiai. Nurodomi kūriniai, pelnę apdovanojimus prestižinėse parodose, tarptautiniuose konkursuose. Kūrybos aprašymo apimtis priklauso nuo dailininko svarbos Lietuvos kultūrai ir turimų žinių apie menininką. Jei dailininkas menkai žinomas ir jo veiklą liudijančių faktų surinkta nedaug, stengtasi pateikti visus, kad ir ne tokius reikšmingus duomenis. Biogramose taip pat pateikiama informacija apie neišlikusius monumentaliosios tapybos ar skulptūros kūrinius, sukurtus viešosioms erdvėms; jei yra informacijos, nurodomos dabartinės tokių kūrinių saugojimo (ar buvimo) vietos. Išskirtiniais atvejais nurodomas pastato architektas, jei jo bendradarbiavimas su dailininku turėjo svarbios įtakos dailės kūrinio (pavyzdžiui, vitražo, skulptūros ar freskos) raiškai architektūrinėje aplinkoje.

Parodos, kūrinių saugojimo vietos. Trečiojoje biogramos pastraipoje apibūdinama dailininko parodinė veikla. Pirmiausia nurodoma jos pradžios data. Išvardijamos asmeninės parodos, dalyvavimas reikšmingose grupinėse parodose. Nurodant vietines grupines parodas, laikomasi atitinkamos formuluotės, t.y. parodų skirstymo į respublikines ir sąjungines parodas arba apžvalgines parodas Lietuvoje ir SSRS. Nurodomas dailininko dalyvavimas respublikinėse, sąjunginėse, tarptautinėse parodose, svarbesnėse trienalėse, bienalėse. Kai kuriais atvejais – dalyvavimas skulptūros, keramikos ir kt. simpoziumuose. Stengtasi nurodyti užsienyje vykusias parodas – ypač tais atvejais, kai dailininkas rodė kūrinius užsienyje sistemingai, atstovaudamas LSSR arba SSRS. Asmeninių parodų atvejais nurodomas miestas ir data, kai kada institucija. Išvardijamos po dailininko mirties surengtos kūrybos retrospektyvos. Pateikiami parodų ar konkursinių ekspozicijų metu pelnyti (tarptautiniai) apdovanojimai. Biogramos gale nurodomi muziejai ir kitos institucijos (bibliotekos, archyvai ir pan.), kuriuose saugomi dailininko kūriniai. Muziejai vardijami pagal didžiausias saugomų dailininko kūrinių sanaukas, laikantis tokio vardijimo eiliškumo: muziejai, archyvai, bibliotekos. Taip pat nurodomos kūrinių saugojimo vietos artimesnėse šalyse, toliau – kitose šalyse. Jei yra žinių, nurodomos ir institucijos (pavyzdžiui, Lietuvos dailės fondas, kitų šalių Kultūros ministerijos), kuriose būta dailininko kūrinių.

Bibliografija. Kiekviena biograma turi šaltinių ir literatūros sąrašą, kuriuo rėmėsi biogramų autoriai. Bibliografiškuose sąrašuose pirmiausia nurodomi archyviniai šaltiniai. Nurodant dokumento signatūrą laikomasi skirtingiems archyvams ir informaciniams centrams būdingos vidinės dokumentų žymėjimo tvarkos. Po to rašomi informaciniai leidiniai (žodynai, enciklopedijos, žinynai), po jų pateikiami monografiniai leidiniai – knygos, albumai, asmeninių parodų katalogai, straipsniai apie dailininką. Pabaigoje – bendro pobūdžio veikalai: knygos ir albumai, grupinių parodų katalogai, reikšmingesni bendri straipsniai, kuriuose yra esminės rašytinės ar vaizdinės informacijos apie dailininką. Žodyno bibliografiniame apraše apsi-ribojama reikšmingesnių grupinių parodų katalogų išvardijimu. Nenurodomi puslapiai tų leidinių, kurie turi asmenvardžių rodykles, taip pat žodynų ir katalogų, kuriuose dailininkų biogramos pateiktos abėcėlės tvarka. Šaltinių ir literatūros sąrašų pozicijos atskirtos taškais ir brūkšniais. Jei straipsnis išleistas keliomis kalbomis, nurodomas tik lietuviškas teksto variantas. Publikuoti pokalbiai su dailininku dedami prie monografinių straipsnių bloko: pirmiausia pateikiama pokalbį užrašiusio asmens pavardė, paskiau straipsnio pavadinimas, leidinys ir data. Kai kada prie bibliografijos pateikiama ir kita filmuota medžiaga apie dailininką, pavyzdžiui, valstybiniuose archyvuose saugomos laikmenos.

Sutrumpinimai. Žodyne taikomi sutrumpinimai pateikiami bendrame sutrumpinimų sąrašė (žr. Sutrumpinimai). Trumpinami tam tikrų biogramų teksto ir bibliografinio aprašo žodžiai, miestų pavadinimai, pateikiami sutartiniai ženklai, dažniau pasitaikantys leidiniai (žr. Literatūros sutrumpinimai), taip pat institucijos (žr. Institucijų sutrumpinimai), periodiniai ir tęstiniai leidiniai. Garsesnių užsienio dailės mokyklų, muziejų, bibliotekų, draugijų ir kitų organizacijų pavadinimai išversti į lietuvių kalbą remiantis *Dailės žodynu* (Vilnius, 1999). Mažiau žinomų užsienio dailės institucijų pavadinimai pateikiami originalo kalba kursyvu, išskyrus slavų kraštų įstaigas, kurių pavadinimai išversti į lietuvių kalbą.

ŽODYNO IV TOMO AUTORIAI

Ketvirtąjį žodyno tomą rengė Lietuvos kultūros tyrimų instituto Dailės istorijos ir vizualiosios kultūros skyriaus dailėtyrininkų grupė. Biogramas rašė Erika Grigoravičienė, Giedrė Jankevičiūtė, Laima Laučkaitė, Jolita Mulevičiūtė, Lijana Šatavičiūtė-

Natalevičienė, Jolanta Širkaitė ir tomo sudarytoja Milda Žvirblytė. Be šių autorių, žodyną pildė ir redagavo redakcinės kolegijos narė Lina Balaišytė.

Sovietmečio laikotarpio dailininkų biogramų parašė Lietuvos dailės muziejaus darbuotojos Irena Dobrovolskaitė, Lolita Jablonskienė, Rima Rutkauskienė, Danutė Skromanienė, Regina Urbonienė ir kt., dailėtyrininkai Vladas Gasiūnas (1933–2008), Ingrida Korsakaitė, Violeta Krištopaitytė, Neringa Markauskaitė, Skirmantė Smilingytė-Žeimienė, dailininkas Adomas Matuliauskas.

Dėkojame Lietuvos dailininkų sąjungos pirmininkei Editai Utarienei, maloniai suteikusiai galimybę pasinaudoti Lietuvos dailininkų archyve saugomų dailininkų bylų medžiaga, už vertingas pastabas – žodyno recenzentams dr. Arūnui Streikui ir dr. Ievai Pleikienei.

Milda Žvirblytė